

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות צ"ח

- (א) **מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או אין צריכה שבועה- שי' רש"י** הוא דשבועה דסוגיין היינו שבועה שלא גבתה יותר, דלא כשי' תוס' שהביא דהשבועה הוא שלא זלזה בנכסים. וע"ע ברמב"ן, דפי' דשבועה דסוגיין היינו שבועת אלמנה הבא ליפרע מנכסי יתומים, דהיינו שלא צריי אתפסה. ובביאור שאלת הגמ', כ' הפני יהושע לפרש על דרך רש"י, דהשאלה היא אם הוי בכלל שבועת אפוטרופסין, וההאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, או דלמא דמשום חינא לא משבעינן לה האי שבועה, כי היכי דתקנו דמוכרת שלא בב"ד משום חינא. והרמב"ן ביאר לדעתו דשאלת הגמ' הוא אם תמכור ואח"כ תשבע כדי שלא תשהא ותפסיד מהם מזונות בינתיים. אבל לאחר מכירה פשיטא דנשבעיין שבועה זו, שמפני שמוכרת שלא בב"ד לא הפסידו יתומים אותה תקנה. **והריטב"א** כ' דזה הי' הכרחו של רש"י לפרש דמיירי בשבועה שלא גבתה יותר, דאילו שבועת אלמנה פשיטא דצריכה לישבע, ושבועה שלא זלזה בנכסים (כתוס') ס"ל לרש"י דאינה צריכה לישבע, דהא צריכה עכ"פ למכור הנכסים בב"ד של הדיוטות, וא"כ אין לחוש לזה. וכל החשש הוא רק שמא גבתה יותר, דהיינו דאולי מכרה ביותר, והמותור בזה באמת ליתומים הוא, וכדאי' בגמ' לקמן.
- (ב) **ותבעי לך הכרזה- פי' תוס', דכיון דשאלת הגמ' לענין שבועה הוא, אלמא דפשיטא לך דלא בעי הכרזה, דאי בעי הכרזה כ"ש דצריכה שבועה.** אולם ע' **בריטב"א** דפי' דלכאור' שאלות לענין הכרזה ושבועה תלויים זב"ז, דאם מכרה בהכרזה ידוע הוא בכמה מכרה ואינה צריכה שבועה, ואם לא מכרה בהכרזה, דינא הוא דתיבעי שבועה. אולם אסיקנא דלעולם בעי שבועה ולא בעי הכרזה.
- (ג) **לא עשתה ולא כלום- פרש"י,** ואם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן, חוזרין ונוטלין אותה. וע' **בש"ך** (חו"מ ק"ג, י"ח) שהביא קו' **השו"ת מהרש"ל** (סי' נ') דלמה צריך להא דמאן שם ליד, תיפוק לי' משום דשומא הדר, וא"כ בלא"ה יכולים להגבותה במעות וליקח הקרקע. ומזה הוכיח המהרש"ל דהדין דשומא הדר לא נאמר אלא בחוב, אבל לא בכתובה. וחולק עליו **בשו"ת רמ"א** (ט) וכ' שאין רא"י מסוגיין, דיש לאוקים סוגיין דמיירי בהשביחה או נתייקרה, ובכה"ג לא אמרי' דשומא הדר, וא"כ הי' צריך לומר דוקא משום הסברא דמאן שם ליד. אולם הש"ך עצמו כ' דפשוט הוא שאין רא"י מסוגיין, דהא אי' נפק"מ במה שחוזר משום שלא הי' שומא מעיקרא כלום (ולא רק משום שומא הדר), א' דבמטלטלין, דלא שייך שומא הדר, מ"מ כאן אמרי' שלא הי' שומא מעיקרא כלל. ב', דאם השומא מעיקרא ליתא, א"כ צריכה להחזיר הפירות שנטלה משעה ששמה לעצמה, משא"כ בשומא הדרה אין הדין כן. וע"ע נפק"מ אחרת דכ' בזה.
- (ד) **דמאירי לי' מאן שם ליד- פרש"י,** ממי קבלת מכירה זו, לא מב"ד ולא מיתומין, לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומין, אבל היכא דשמת לאחרני, נפק מרשות היורשין, שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור. ובביאור דבריו, כ' **הריטב"א** דלפי רש"י יוצא דבעה"ב שעשה שליח למכור קרקע בשבילו, אין השליח יכול ליקח הקרקע לעצמו, ואפי' בדמים ידועים, דאמרי' לי' מאן זבין לך, שאין אדם מוכר לעצמו. אבל הק' **הריטב"א** על פשוט זה דלשון "מאן שם ליד" לא משמע כן. והביא מהגאונים שפירשו דמאן שם ליד, "כי שמא לא דקדקת יפה בשומא, אע"פ שבב"ד הדיוטות לקחה, חיישינן שמא כיון דלעצמה הוא, לא דקדקו יפה בשומתם". וכדעת רש"י מבואר יותר בהר"ן, שהביא מח' אם שמה לעצמה בב"ד של הדיוטות אם מהני או לא, וביאר הצד דלא מהני הוא משום דכיון שאין כאן ב"ד חשוב, הרי היא כשליח של יתומין, ולכן הוי כיד הבעלים ואינה יכולה לזכות מיד עצמה. אבל היכא שיש ב"ד חשוב, אז יכולה היא אף לשום לעצמה, "לפי שהב"ד אביהם של יתומים, והם עומדים במקומם, ואלמנה כאחר בעלמא, ויכולה לקחת מיד ב"ד".
- (ה) **כאן בדבר שיש לו קצבה- פרש"י,** אם הוסיפו אחת יתירה, חולקין, דמתנה הוא, וי"ל דלשליח נתנה, וי"ל דלבעה"ב נתנה. והק' **המצפה איתן,** אמאי חולקין, לימא דממון המוטל בספק הוא, וקיי"ל דהמע"ה. וא"כ, הול"ל דאין מוציאין מיד השליח, שהוא המוחזק. והביא מש"כ **תוס' בב"ב** (קמ"ה) דבכמה מקומות הי' נראה לחכמים טפי לומר דחולקין ולא לומר המע"ה, וא"כ אפשר דה"ה הכא י"ל כן. וכ' דכל זה צ"ל לפרש שי' רש"י, אבל בביאור הגמ' גופא הי' שייך לומר כמו דאי' **בירושלמי** (דמאי פ"ו), דהדין דחולקין אינו משום דהוי ממון המוטל בספק, אלא משום דבאמת שניהם גורמים להוספה, זה מחמת מעותיו וזה מחמת רגליו, שהלך לקנות.
- (ו) **איבעיא להו, אמר לי' זבין לי ליתכא וכו'-** שאלת הגמ' צ"ב, מה הם הצדדים אם הוי כמוסיף על דבריו או כעובר על דבריו. ולכאור' יש לפרש בכ' אופנים. (א) דהשאלה הוא בנוגע דעת המשלח, האם מקפיד שיעשה השליח כמו שאמר בדיוק, ואם אינו עושה כן הרי הוא עובר על דבריו, ואף דאינו מפסיד מפני זה, משום דודאי אין הכח השליח לעשות טפי ממה שמשלח לו המשלח, אבל מ"מ, מהא גופא דעבר על דבריו, נתבטל כל השליחות, דהא מקפיד הוא על זה. (ב) השאלה הוא בדעת השליח, האם אמרי' דכיון שעשה מה שלא אמר לו בעל הבית, א"כ מוכח דאין כוונתו לעשות כדעת בעל הבית, וא"כ בטל השליחות. או דלמא, אין כוונתו אלא להוסיף על דבריו, וא"כ, עכ"פ יהי' קיים השליחות בנוגע מה שאמר לו הבעה"ב. וע' **במחנה אפרים** (שלוהין ושותפין א'), שכ' דהיכא דפריש וא"ל הוהר שלא תזבין יותר מליכתא, כי אזל זבין יותר הו"ל מעביר על דעתו, כיון דהקפיד המשלח, וקפידתו קפידא, וקצת משמע דס"ל דהכל תלוי בדעת בעל הבית, דנתבטל השליחות מצידו, ויש לדחות. וע"ע **בחתם סופר** שהעיר דאף אם אמרי' דמוסיף על דבריו, ואין המשלח יכול לחזור מהליכתא שאומר לו למכור, אבל מ"מ הלוקח יכול לחזור, דכיון שאין המכר חל אלא כלפי הליכתא, יכול לטעון שלא הי' דעתו אלא ליקח בית כור, ואם אינו חל אלא כלפי ליתכא, אין לו דעת ליקח בכה"ג.
- (ז) **השליח שעשה שליחותו, בעל הבית מעל- כ' הפיה"מ להרמב"ם** (על המשנה במעילה שם כ.) דאע"פ דכלל הוא בידניו דאין שליח לדבר עבירה, אבל במעילה, אם שגג בעל הבית וגם השליח, הרי בעל הבית מעל, וזה נלמד מהא דכתי' ואשמה הנפש

ההיא, לרמז על מי ששגג תחלה, דהיינו בעל הבית. וע' בתקנת עזרא שהביא מה שהק' התוס' יו"ט דהא ילפי' הא דיש שליח לדבר עבירה מתרומה, ואיך כ' הרמב"ם טעם אחר. וכ' התקנת עזרא לתרוץ דס"ל להרמב"ם דמה דילפי' שיש שליח לדבר עבירה במעילה מתרומה, היינו לומר שיתחייב המשלח אפי' היכא שהשליח הוי מזיד, ולא אמר' בזה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, כמו דפטור המשלח בעלמא. אבל עכ"ז הי' שייך לומר דהיכא דשניהם שוגגין, שיהי' עכ"פ גם השליח חייב בזה, דאילו הי' השליח מזיד, אף דהמשלח חייב במעילה, אולם השליח חייב כדין מזיד, לרבי מיתה ולרבנן מלקות, ולכן עתה י"ל שעכ"פ יהי' חייב כמו שוגג. ולהכי מייתי הרמב"ם סמך מקרא אחרת, דההיא הוי מיעוטא דאין מביא קרבן אלא א', דהיינו הבעה"ב שהוא שגג תחלה, שציוה להשליח להטפל באותן מעות.